

Отже, характерною особливістю формування акціонерної власності у трансформаційній економіці України є розбіжність між реальною та формальною суб'єктною структурою акціонерної власності (рекомбінація власності). Це визначило характер суперечностей у відносинах акціонерної власності: між номінальним та реальним статусом формальних акціонерів як власників акціонерного капіталу.

Використана література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2004. – 631 с.
3. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К. : Август Трейд, 2012. – 559 с.
4. Рибалкін В. Механізм і форми реалізації акціонерної власності / В. Рибалкін, Л. Мамичева // Економіка України. – 1999. – № 4. – С. 67-74.

Аннотація

Исследованы особенности и этапы формирования акционерной собственности в трансформационной экономике Украины. Определены и охарактеризованы противоречия формирования акционерной собственности: между ассоциированной природой акционерной собственности и направленностью механизма ее реализации на интересы узкой социальной прослойки; между номинальным и реальным статусом формальных акционеров как владельцев акционерного капитала; между социально-экономическим потенциалом акционерных обществ и узкими пределами реализации акционерной собственности.

Annotation

Features and stages of forming of joint-stock property are investigational in the transformation economy of Ukraine. Contradictions of forming of joint-stock property are certain and described: between the associated nature of joint-stock property and orientation of mechanism to her realization on interests of narrow social stratum; between nominal and real status of formal shareholders as proprietors of equity; between socio-economic potential of joint-stock companies and narrow limits of realization of joint-stock property.

УДК 339.166.5(477)

Кохно Д. О.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Загальновідомо, що першоосновою і основним фактором виробництва на сучасному етапі розвитку стає інтелектуальна компонента – наукові розробки, засновані на знаннях, професійній кваліфікації та творчості працівників, патентах, інформаційній інфраструктурі тощо. Цією особливою компонентою виступає інтелектуальний капітал. Експертні дослідження в країнах ЄС показали, що підприємства, які лише частково використовують інтелектуальний капітал, отримують в середньому лише 14 % можливого прибутку, ті, що використовують його активніше – 39 %, а ті підприємства, які інтелектуальний капітал вважають базою свого розвитку, – 61 %. У зв'язку з цим, як з теоретико-аналітичної, так і з практичної точок зору особливої актуальності набувають питання управління формуванням інтелектуального капіталу.

Теоретичні аспекти дослідження сутності інтелектуального капіталу знайшли відображення у працях Е. Брукінга, Л. Едвінсона, М. Мелоуна, Т. Стюарта, О. Бутніка-Сіверського, О. Кендюхова, В. Іноземцева, Н. Маркової, А. Чухна. Питання управління інтелектуальним капіталом піднімалося Т. Бауліною, Н. Гавкаловою, Н. Марковою, І. Іванюком, А. Василюк, Л. Лукічевою. Однак, всі зосереджують увагу на факторах стимуляторах формування інтелектуального капіталу, не вказуючи на наявність блокторів та не виокремлюючи основних проблем формування інтелектуального капіталу в Україні, що допомогло б в майбутньому зосередити увагу на розробці комплексу заходів з їх вирішення.

Мета дослідження полягає у виокремленні основних проблем формування інтелектуального капіталу в Україні.

Під інтелектуальним капіталом розуміють сукупність авансованих інтелектуальних ресурсів, що за змістом є накопиченими знаннями, навичками, досвідом, творчістю, інформаційно-комунікативними здібностями працівників, та організаційної структури (технологій, інформаційної бази, патентів, брендів, товарних знаків тощо), які під час свого руху дають вагомий за обсягом, тривалий у часі й трансформаційний за характером економічний і соціальний ефект для всіх суб'єктів господарювання (як для особи, підприємства, так і для економіки країни в цілому). Інтелектуальний капітал може функціонувати на кількох рівнях: особистому, мікро-, мезо-, макро- та мега-. Ми будемо розглядати проблеми формування інтелектуального капіталу на рівні держави – макрорівні.

Капітал є невід'ємною складовою процесу виробництва. Це доводить аналіз трактувань категорії "капітал" представниками різних економічних шкіл. Тому перша група проблем формування інтелектуального капіталу пов'язана з виробництвом. З інтелектом як невід'ємною складовою людини пов'язана інша група проблем формування інтелектуального капіталу.

Основними проблемами формування інтелектуального капіталу в Україні є:

- відсутність попиту на продукти інтелектуальної праці, інноваційну продукцію;
- низький рівень взаємозв'язку між елементами національної інноваційної системи;
- відсутність системи стимулів для суб'єктів науки для індивідуального та колективного просування новачій;
- “відплив” мізків за кордон та відтік наукових кадрів з науки в інші сфери суспільного життя.

1. Відсутність попиту на продукти інтелектуальної праці, інноваційну продукцію. Попит на інновації формується підприємствами та домогосподарствами і є взаємозалежним. Оскільки попит домогосподарств є природним (залежить від потреб людини), то розглянемо спочатку його. Факторами, які впливають на попит домогосподарств на інновації, виступають рівень доходів і система цінностей.

Аналізуючи рівень доходів домогосподарств в Україні (таблиця 1) дійшли таких висновків: 1) незважаючи на збільшення середньодушових доходів за період 2007-2011 рр. в 2 рази, 20,3% (2011 р.) населення країни отримує доходи нижче прожиткового мінімуму, що не дозволяє задовольняти потреби населення продуктами першої необхідності, не говорячи про інноваційну продукцію; 2) майже 80% населення отримує доходи нижче середньодушових місячних доходів, що також негативно позначається на попиті населення на інноваційні продукти і продукцію.

Таблиця 1

Розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів

Показник	2007	2008	2009	2010	2011
Середньомісячний дохід в розрахунку на особу, гривень	843,8	1143	1217,2	1528,9	1770,8
Частка населення з середньодушовими загальними доходами за місяць нижчими за прожитковий мінімум, %	27,2	16,1	15,5	21,8	20,3
Частка населення з середньодушовими загальними доходами за місяць нижчими за середньомісячний дохід, %	71,7	72,4	68,5	77,3	79,2

1 – при розрахунку крайня межа становила 840 грн.; 2 – при розрахунку крайня межа становила 1 200 грн.; 3 – при розрахунку крайня межа становила 1 200 грн.; 4 – при розрахунку крайня межа становила 1 560 грн.; 5 – при розрахунку крайня межа становила 1 740 грн.

Також не останню роль у формуванні попиту домогосподарств грає система культурних цінностей, особлива роль в яких відноситься сприйнятливості до інновацій. Українці у цьому напрямку є консерваторами, порівняно з іншими країнами вони майже несприйнятливі до інновацій.

Попит підприємств на інновації є похідним – з попитом домогосподарств пов'язаний оберненою залежністю. Також попит підприємств залежить від рівня конкуренції (пряма залежність – чим нижчий рівень конкуренції, тим нижчий рівень попиту) і фінансових можливостей підприємства.

2. Низький рівень взаємозв'язку між елементами національної інноваційної системи. Основною тріадою формування та розвитку інтелектуального капіталу є: “наука – виробництво – вища школа” (рис. 1). Перший елемент “наука” являє собою сукупність науково-дослідних інститутів і відповідає за втілення знань у нових прикладних розробках і технологіях, які повинні використовуватися у виробництві промисловими підприємствами, роль яких полягає у формуванні попиту на інноваційні продукти (патенти, ліцензії) і випуску високоякісної, конкурентоспроможної продукції. Значення “вищої школи”, як одного з елементів національної інноваційної системи, полягає у підготовці кадрів як для виробництва, так і для науки. Наука виступає постачальником нових знань та ідей для вищої школи, що допомагає формувати висококваліфікованих працівників.

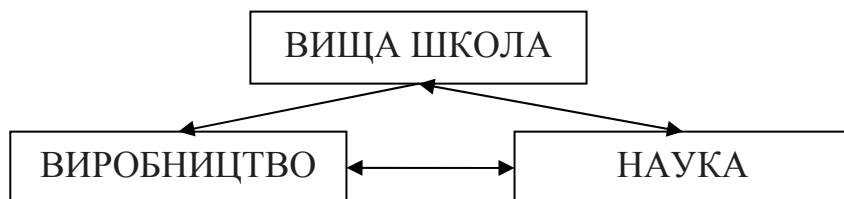

Рис. 1. Взаємозв'язок елементів національної інноваційної системи

3. Відсутність системи стимулів для суб'єктів науки для індивідуального та колективного просування новачій. Недосконалість вітчизняного законодавства пов'язана із відсутністю таких норм, які б забезпечували відшкодування витрат на формування людського капіталу (не враховується амортизація людського капіталу). Прикладом цього може слугувати ситуація на підприємствах країн Західної Європи, які працюють з винахідниками, сплачують авторам протягом багатьох років певні відсотки від сум,

отриманих від реалізації інноваційної продукції, що є вагомим стимулюючим чинником. Протилежна ситуація спостерігається в Україні: зайняті в навчальних закладах науковці-селекціонери, які мають власні розробки і отримали право власності на них, вимушені з власної кишені протягом шести років платити Державному департаменту інтелектуальної власності, який видав патент. Така політика не сприяє відшкодуванню формування людського капіталу науковця та руйнує його мотивацію на отримання нових патентів.

4. "Відплив" мізків та відтік наукових кадрів з науки в інші сфери суспільного життя. Протягом періоду незалежності за офіційними даними з України виїхало 642 науковці, з яких 124 кандидати наук та 518 докторів наук, за неофіційною статистикою цей показник лише за 1991-1997 рр. становить понад 6 тис. учених. Підготовка 1 науковця становить 15-20 років і коштує 1,5-2 млн. грн.

Крім виїзду вчених за кордон спостерігається інша проблема – "переливання" наукових кадрів в інші сфери господарської діяльності, що позбавляє науку використання їхнього творчого потенціалу, а знання цих науковців з часом старіють. Незважаючи на те, що з кожним роком збільшується число кандидатів і докторів наук, зайнятість їх у наук поступово знижується: кількість докторів наук, зайнятих в науці знижується з 42% (у 1995 р.) до 31% (у 2010 р.), а кандидатів наук – з 39,7% (у 1995 р.) до 20% (у 2010 р.).

Серед нагальних проблем виокремлюють старіння наукових кадрів: станом на 2010 р. в Україні налічувалося 24,3% кандидатів наук у віці понад 60 років, докторів наук – 53,3%. В такому віці науковці здатні виконувати лише репродуктивну функцію.

Отже, процес формування інтелектуального капіталу в Україні супроводжується цілим рядом проблем, серед яких основна роль належить низькому рівню попиту на інноваційну продукцію; відсутності системи стимулів для суб'єктів науки; міграційним процесам наукових кадрів; низької рівню взаємозв'язку між елементами національної інноваційної системи.

Використана література:

1. Соціальні індикатори рівня життя населення : статистичний збірник за 2011 рік. – К., 2012, 204 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2011 : статистичний збірник. – К. : ДП "Інформаційно-видавничий центр Держстату України". – 2012. – 305 с.

Анотація

В статье выделены и проанализированы основные проблемы формирования интеллектуального капитала в Украине.

Annotation

The article identified and analyzed the main problems of formation of intellectual capital in Ukraine.

УДК 330.311

Петришина Н. В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Модернізація – це об'єктивний процес суспільного розвитку та одне з пріоритетних завдань, які стоять перед Україною. Процес ринкової трансформації національної економіки свідчить про необхідність модернізації усіх сторін господарського життя суспільства та державного устрою шляхом їх раціонального реформування, становлення більш ефективної структури економіки. Одним з основних пріоритетних завдань є модернізація державного сектора економіки України.

Значний внесок у розробку проблеми модернізації економіки та її видів внесли такі вчені як: С. Бандур, В. Геєць, Р. Дарендорф, Т. Качала, А. Мартинов, В. Онищенко та ін. Проблемам формування та управління державного сектора присвячені роботи Е. Балацького, В. Бірюкова, І. Дойникова, П. Єщенко і Б. Кваснюка, І. Жадана, Л. Кузьменка, С. Мочерного, М. Чечетова, а також Дж. Гелбрейта, А. Покритана, П. Самуельсона, Дж. Стігліца та інших. У роботах згаданих науковців розкрита концепція "суспільних благ", яка обґрунтовує необхідність існування державного сектора економіки; визначені особливості державного сектору; переваги державної власності, аналізуються особливості державного сектору України.

Необхідність подальшого дослідження проблеми державного сектора обумовлюється необхідністю створення концепції його модернізації та розвитку з погляду на особливості економічної та соціальної системи які сформувалися в Україні.

Метою статті є обґрунтування напрямів модернізації державного сектора економіки, що можуть бути враховані у концепції реформування та розвитку державного сектора в Україні.

Формування нових підходів до соціально-економічних перетворень в умовах модернізації економіки має спиратися як на результати наукового аналізу власної траєкторії розвитку, так і на узагальнення світових тенденцій, враховуючи наслідки світової фінансово – економічної кризи. Важливим аспектом таких перетворень є забезпечення ефективного управління державним сектором, котрий має здійснювати позитивний вплив на конкурентоспроможність національної економіки в цілому.